

rug te draaien, heb je hem ook zó weer los. Telkens loopt degene die trekkend het hoogst op de wal is gekomen een eind zee in om daar zijn haam opnieuw vast te slaan en mee te trekken. De hele beweging van al die samenwerkende mannen doet me even denken aan de „golvende” manier waarop een zeester zijn zuigvoetjes gebruikt bij het open-trekken van een mossel. Telkens komen er verse en toch dezelfde krachten in het ge-weer.

Tot eindelijk de beide einden van het net vlak naast elkaar liggen — want de mannen van het land- en het zee-eind zijn al werkend naar elkaar toe gekomen. Nu zijn er nog maar kleine openingen tussen het net en de bodem. Maar hierdoorheen zou de Haring toch nog kunnen vluchten. Dit is dus het moment om te gaan gebruik maken van de grote geluidgevoeligheid van de vissen. Eén van de trekkers waadt daarom met zoveel mogelijk misbaar tussen de beide nethelften het water in. En daar gaat hij staan schoppen en trappen van jewelste (hetgeen niet meevalt in haringhozen met loden zolen). Maar de Haring moet schrikken, naar buiten vluchten en de kuil inzwemmen.

Eindelijk komt nu de zegen rond, zoals dat heet. Het meeste viswant ligt werkeloos op het zand en in het zeer ondiepe water. De kuil is helemaal boven de oppervlakte met zijn rand en de mannen staan er in een kring omheen. Een afgesloten vijvertje. Ach, en voordat de Afsluitdijk er was, leek het soms alsof er binnen zo'n kuil één grote klont leven zat. Van duizenden Haringen die zo tegen elkaar oprongen „dat ze bulten in het water maakten” om met de schipper te spreken. Dan moest na een dag trekken drie, vier keer heen en weer worden gevaren om alles aan de afslag te krijgen. Dan was er ook dikwijls flink wat Fint en Elft bij de vangst. Nú maar krap drie tal Haring uit de eerste trek (een tal is 220 stuks) en een klein lidje (= kistje) Fint.

Zo ging het en zo was het, nog maar dertig jaar geleden. Misschien wilt u me vergeven dat ik het grotendeels in de tegenwoordige tijd heb verteld — de herinnering was te sterk om haar in het verleden te situeren. Maar toch: de Zuiderzeeharing komt nooit meer onze zeegaten in. Zij is voltooid verleden tijd geworden.

De Drutense Waarden als vogelgebied

L. M. J. VAN DEN BERGH.

Langs de Waal ligt tussen de dorpen Druten en Beneden-Leeuwen een zeer uitgestrekt en fraai gevormd uiterwaardgebied, de „Drutense Waarden”.

Nu liggen er langs onze grootste rivier natuurlijk veel van dergelijke uiterwaarden zodat dit op zich zelf niets bijzonders is. Door verschillende omstandigheden wijken de Drutense Waarden echter nogal af van andere gebieden in het stroombed van de Waal, waardoor we hier broedvogelsoorten aantreffen die elders doorgaans ontbreken.

Zo is er een oude rivierstrang welke zeer breed is en waarvan de oevers met een weelderige moerasvegetatie zijn begroeid. Bij het dorp Beneden-Leeuwen staat deze strang nog in open verbinding met de rivier waardoor de waterstand er nogal eens sterk kan wisselen. De meeste strangen langs de Waal zijn door een afdamming van de rivier gescheiden. Halverwege de strang, bij het dorpje Boven-Leeuwen, staat evenwel een gemaal waardoor het oostelijk gedeelte niet meer onder directe invloed van de rivier staat.

Fig. 1. *Doorkijkje in de tichelgaten. Door de droge zomer is het water in de plassen tot een bedenkelijk peil gedaald; 1 november 1969. Foto F. van Ommen.*

Door de ligging aan de voet van de Waalbandijk vormt deze strang een prachtige natuurlijke barrière die de rust in het achterliggende gebied waarborgt.

Ten oosten van de weg naar het Ochtense veer vinden we een complex ondiepe tichelgaten welke zijn ontstaan door kleiwinning ten behoeve van de baksteenindustrie. Deze kleigaten worden omzoomd door een brede gordel van riet, griendhout en populieren. Het is een zeer idyllisch hoekje dat de rust van het rivierengebied nog eens extra accentueert en daardoor alleen al van grote waarde is (fig. 1). Achter de „waterzone” van strang en tichelgaten liggen dan de graslanden die eveneens een speciaal karakter hebben. Vooral ten westen van de weg naar het Ochtense veer treffen we prachtige weilanden aan waarvan de landtong tussen Boven- en Beneden-Leeuwen wel het mooiste is. Hier is door de werking van het water, dat via de strang ver in de uiterwaard kan bin-

nendringen, een grillig en zeer geaccidenteerd gebied gevormd dat wordt doorsneden door enkele stroomgeulen en waarin ook enkele diepe kolken liggen. Door de vele natuurlijke afscheidingen zijn op deze landtong afrasteringen grotendeels overbodig. Hierdoor kan dit gebied, samen met de Kekerdomse Waard, waar zich soortgelijke omstandigheden voordoen, als een der gaafste uiterwaarden langs de Waal worden beschouwd.

In de wintermaanden bleken vooral deze westelijke weilanden bijzonder geliefd te zijn als pleisterplaats voor vele ganzen en Smienten, terwijl we 's zomers juist hier de Kwartelkoning aantreffen.

In dit westelijke gedeelte is door zand- en grindwinning tevens een enorme plas ontstaan (de zg. Kaliwaal), die echter door de kale, zandige oevers weinig nestelgelegenheid biedt. Dientengevolge is dit grindgat maar van geringe betekenis als broedplaats.

Het is evenwel een belangrijke verblijfplaats voor het waterwild. In de wintermaanden zitten er vaak vele duizenden eenden (tot 60.000 ex.), terwijl er ook geregeld overnachtende ganzen zijn aangetroffen.

Het zou zeer aan te bevelen zijn om bij het achterlaten van dergelijke grindgaten meer aandacht aan het landschappelijk aspect te besteden. Wanneer men bijvoorbeeld de oevers licht glooiend maakte in plaats van steil dan kon zich hierop een begroeiing ontwikkelen waardoor dergelijke gebieden op den duur zekere landschappelijke waarde krijgen die ze thans grotendeels missen. Ook de broedvogelstand zou hiermede zeer gediend zijn. Bij tichelgaten doet zich dit probleem niet voor doordat deze door hun geringe diepte vanzelf begroeid raken.

Onze eerste bezoeken aan deze uiterwaard dateren uit de maand juni 1968 toen er in het kader van een kwartelkoninginventarisatie waarnemingen werden verricht. Doordat er alleen 's nachts werd waargenomen zijn de gegevens uit die periode echter zeer onvolledig. Bij een kwartelkoningtelling op 1 juni 1969 deed zich de gelegenheid voor om de gehele uiterwaard op vogels te inventariseren, waarbij nogal het een en ander aan het licht kwam.

Tijdens deze inventarisatie werden er in dit gebied niet minder dan 67 vogelsoorten aangetroffen. Daarvan konden er 60 als broedvogel worden aangemerkt; deze volgen hieronder, met vermelding van het aantal broedparen.

Fuut	4
Woudaapje	1
Roerdomp	1
Wilde eend	11
Zomertaling	4
Slobeend	4
Torenavalk	1
Patrijs	8
Fazant	11

Waterral	1
Porseleinhoen	1
Kwartelkoning	4
Waterhoen	12
Meerkoet	32
Scholekster	3
Kievit	25—30
Kleine plevier	1
Grutto	35—40
Tureluur	3
Visdiefje	18
Houtduif	17
Tortelduif	1
Ransuil	1
Koekoek	4
Veldleeuwerik	30—35
Boerenzwaluw	5
Wielewaal	1
Zwarte kraai	2
Roek	35
Ekster	1
Koolmees	1
Matkop	2
Heggenus	6
Winterkoning	8
Zanglijster	2
Merel	12
Gekraagde roodstaart	2
Zwarte roodstaart	1
Kleine karekiet	8
Grote karekiet	5
Rietzanger	7
Bosrietzanger	12
Spotvogel	5
Zwartkop	2
Tuinfluit	6
Grasmus	5
Fitis	14
Tjiftjaf	8
Grauwe vliegenvanger	1
Graspieper	40
Boompieper	1
Gele kwikstaart	25—30
Spreeuw	11

Groenling	1
Kneu	2
Vink	3
Grauwe gors	1
Rietgors	9
Huismus	12
Ringmus	6

Op deze broedvogellijst kunnen nog enige nadere toelichtingen worden gegeven :

De Futen komen allen voor in de strang en tichelputten, dus aan de voet van de Waalbandijk.

Woudaapje en Roerdomp waren aanwezig in het gebied beoosten de veerweg. De Roerdomp werd daar ook in 1968 reeds gehoord (1).

Van het Porseleinhoen werd een exemplaar met kleine jongen gezien ten oosten van de tichelputten.

De Kwartelkoning was met 4 ♂♂ present. In 1968 werden hier vóór het maaien tenminste 8 ♂♂ gehoord, een dag later, toen er gemaaid was, nog maar 5 (2).

Kleine plevier en Visdiefje nestelden op de landtong tussen het grindgat en de Waal, door de vrij geïsoleerde ligging waarschijnlijk een betrekkelijk veilige plaats.

In het populierenbos direct beoosten de veerweg bevond zich een vrij grote roekenkolonie.

De Zwarte roodstaart was aanwezig op een der steenfabrieken.

Uit de inventarisatie blijkt duidelijk de grote waarde van dit gebied. Hierbij dient echter wel opgemerkt te worden dat er in het stroombed van de Waal nog andere uiterwaarden liggen die eveneens grote ornitho-

logische zowel als botanische rijkdommen herbergen, doch helaas nog zeer slecht bekend zijn. Reeds eerder werd hierop gewezen door Meijer en Van der Straaten (1).

De vogelrijkdom van de Drutense Waarden is trouwens minder verrassend als we die vergelijken met de gegevens die in 1968 voor het Munnikenland bij Brakel werden verzameld. Daar werden toen maar liefst 67 broedvogelsoorten vastgesteld (3).

Een vergelijking tussen Munnikenland en Drutense Waarden is echter zeer moeilijk doordat beide gebieden op bepaalde punten sterk van elkaar verschillen. Zo ligt bv. het Munnikenland nog in het getijdengebied, waardoor met name in de Waal-uiterwaarden een grillig krekengebied aangetroffen wordt. In de omgeving van Druten is er van het tij niets meer te merken. Ook een belangrijk punt is dat in de Drutense Waarden nagenoeg geen knotwilgen, belangrijke broedplaatsen voor o.a. uilen, voorkomen. Opvallend is het ontbreken van het Paapje als broedvogel in deze omgeving, temeer daar deze soort meer naar het westen in groot aantal aangetroffen werd. Deze en andere onduidelijkheden worden misschien bij een voortgezet onderzoek nog eens opgelost.

Tenslotte moge worden opgemerkt dat het zeer wenselijk is dat er op korte termijn maatregelen genomen worden om activiteiten als recreatie, jacht en ook landbouwmodernisatie (zoals vervroegd maaien, kunstmest e.d.) uit dit gebied te weren om zodoende een blijvende biologische zowel als landschappelijke rijkdom te verzekeren.

Litteratuur:

1. Meijer, R. en J. van der Straaten, 1969. De grote rivieren - een vergeten natuurgebied. D.L.N. 72: 49-55.
2. Meijer, R. en J. van der Straaten, 1969. Voorkomen van de Kwartelkoning (*Crex crex*) in het stroomgebied van Waal en Boven-Merwede. *Limosa* 42: 1-15.
3. Straaten, J. van der, 1969. De vogels van het Munnikenland en omgeving. D.L.N. 72: 73-79.
4. Braaksma, S., 1963. De vogels van onze grote rivieren. *Natura* 60: 63-69.